

TV HABERLERİNİN ANLATI YAPISININ OLUŞTURULMASI SÜRECİNDE ÖZEL EFEKT TEKNOLOJİLERİ: NTV VE CNN TÜRK ANA HABER BÜLTENLERİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Yusuf YURDİGÜL*
Aslı YURDİGÜL**

Öz

Günümüzde habercilik denildiğinde akla yazılı basından çok, radyo ve televizyon gibi işitsel ve görsel medya, son zamanlarda da özellikle sosyal medya gelmektedir. Bunda medya materyalinin tüketim zamanı, tüketimin mali yönü ve tüketim için yeterli kültürel donanım gibi unsurlar ile haberi takip etme tercihlerinin televizyona kayması etkili olmaktadır. Kesin, belirli ve temel özellikleri bulunan televizyon haberciliği kurmaca materyallere göre yapılandırılmış medya ürününün yinelenebilir bir türüdür. Televizyon haber anlatısının oluşturulmasında olayın içeriği, haber kaynağı, medya organizasyonun yapısı, siyasal, ekonomik ve kültürel aktarım süreçleri ile haber yapım aşamasında görev alanların dünya görüşleri belirleyici olduğu gibi kamera, kurgu, ses, grafik, animasyon, dijital stüdyo uygulamaları ve özel efektler gibi sinematografik unsurlar da oldukça etkilidir. Sinematografiden televizyona uyarlanan özel efektler haberlerde daha çok gerçeğe uygunluğun sağlanması veya olayın inandırıcılığının artırılması çerçevesinde haber izleyicisini etkilemek için kullanılmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı, televizyon haberlerinin anlatı yapısının oluşturulması noktasında başvurulan unsurlardan biri olan özel efekt teknolojilerinin televizyon ana haber bültenlerindeki kullanım durumunun incelenmesidir. Çalışma kapsamında, tematik yayıncılık yapan kanallardan NTV ve CNN Türk haber kanalları örneklem olarak alınarak bu kanalların ana haber bültenleri özel efekt teknolojilerinin kullanım durumu açısından değerlendirilmiştir. Çalışma sonunda, söz konusu iki kanalın ana haber bültenlerindeki özel efekt teknolojilerinin kullanım durumu; haberlerin sayısı, süresi, sırası, türlere göre dağılımı, ses ve görüntüye uygulanma durumu ile başvurulan özel efekt türleri analiz edilerek günlere ve kanalara göre dağılımları ortaya konmuştur. Çalışmada televizyon haberciliği ve özel efekt konusunda literatür taramasının yanı sıra ana haber bültenlerinde özel efekt teknolojilerinin kullanım durumunun tespitine yönelik içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Haber, Özel Efekt, Televizyon

SPECIAL EFFECT TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF CREATION OF NARRATION STRUCTURE IN TELEVISION NEWS: AN EXAMINATION ON NTV AND CNN TURK MAIN NEWS BULLETINS

Abstract

Today, audiovisual media and recently social media come to mind rather than printed press while mentioning reporting. The factors as Consumption time of media material, financial aspect of consumption and sufficient cultural units have an influence on the switch of the preference of following news to the television. With its certain, specific and basic characteristics, television broadcasting of news is a renewable kind of media product which is constructed as regards fictional material. Television news narration is affected by special cinematographic factors as camera, construction, animation, digital studio implementations and special effects as well as the content of the event, source of news, structure of media organisation, political, economic and cultural transmission processes and the worldview of the people who take part in preparation of news. The effects adapted to television from cinematography are rather used in news to effect audiences in the context of providing realism and increasing persuasiveness. In this direction, the main object of the study is to examine the usage of special effect technologies in television main news bulletins, as one of the elements applied in creation of narration structure of television news. In this context thematic broadcasting news channels NTV and CNN Türk are adopted as samples and their main news bulletins are examined for their special effect usages. Special effects usage, number of news, duration, distribution based on types, application to sound and video and types of special effects are analyzed and their distribution based on days and channels is determined. Literature review in television news area and content analysis on determination of special effects in main news bulletins are adopted as methodologies.

Keywords: News, Special Effects, Television

* Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, yusufyurdagul@hotmail.com

** Dr., Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, asli.yurdagul@hotmail.com

GİRİŞ

Medya, kişilere bireysel, toplumsal, ulusal ve uluslararası konuları akılcı bir biçimde kavramak ve gerekli kararları alabilmek için haber ve bilgi aktarır. Medyanın, en önemli işlevlerinden biri olan haber ve bilgi sağlama işlevi, kişilerin çevresinde olup bitenleri, siyasal liderleri, siyasi ve ekonomik konuları öğrenmelerinde yardımcı olmaktadır. Çoğu zaman insanlar, medyada yer almayan konulardan habersizdirler. Özellikle işitsel ve görsel-işitsel araçlardan yararlanmanın okuma yazma zorunluluğu taşınamaması, haber ve bilgiyi toplumun daha geniş bir kesiminin ulaşımına sunmaktadır.

Teknolojik gelişmeler dikkate alındığında ilgi günümüzde daha çok yazılı basından işitsel-görsel medyaya, yani radyo ve televizyona, sonrasında da yeni medya diye de ifade edilen dijital medyaya kaymış durumdadır. Bunun temel nedeni görsel medya metinlerinin tüketimi için gereken zamanın sınırlı oluşu ve maddi açıdan fazla yük getirmiyor oluşudur. Bu temel nedenlerin yanı sıra, görsel medya takibinin yazılı medya takibi için gereken kültürel donanımdan çok daha azının yeterli oluşu ve yazının durağanlığına karşın görüntü ve sesin üstünlüğü de görsel-işitsel medya tercihinde önemli belirleyiciler olmuştur.

Görsel-işitsel medyanın en ucuz ve en etkili araçlarından biri olan televizyon, kitlesel olarak etkileme ve hitap etme rutininde bulunurken görüntü ve sesin birlikteliğini oldukça etkili bir biçimde kullanmaktadır. Bu durum televizyon haberlerine de yansımakta, bunun sonucu olarak televizyon haberleri yazılı ya da işitsel medyada yer alan haberlerden çok daha fazla önem arz eder duruma gelmektedir. Görselliğin bu baskın etkisiyle haberler, medyada farklı bir yerde konumlanmakta, televizyon haberleri ise bir program türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya ürünün bir çeşidi ya da kategorisi olarak tanımlanan türler, kesin, belirli ve temel özellikleri olan, bu özelliklerin belirli bir süre yinelenmesi sonucu çok iyi anlaşılabilir ve tanımlanan yapımlardır (Burton, 1995: 92).

Bu yapımlardan biri olan televizyon haberleri, televizyon kanallarının prestij kaynağı sayılabilecek önemli bir ürün olarak rağbet görmektedir. Çünkü bir tür olarak televizyon haberleri, egemen ideoloji ve söylemlerin yayılmasında, toplum üzerindeki egemenliğin kurulması ve sürdürülmesinde oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Toplumun oldukça geniş bir kesimi için televizyon haberleri bir şeyler öğrenmek ve dışarıdaki dünya hakkında bilgi edinmek için başvurulan ilk araçtır.

Haberin ne olduğuna dair üzerinde görüş birliğine varılmış bir tanım söz konusu değildir. Haber üzerine olan literatür incelendiğinde, haberin ne olduğunu açıklamaya dair iki farklı eğilimin olduğu göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki, haberin doğrudan tanımının yapılması yönünde, ikincisi ise haberin öğelerinin belirlenmesi yoluyla dolaylı olarak tanımlanması yönündedir (Kars, 210: 5). Bununla birlikte kavram olarak haber, herhangi bir konudaki yeni bir bilgi, gerçeğin özeti, gerçekliğin toplumsal kurgusu, herhangi bir olayın raporu ve belirli yer ve zaman içinde gerçekleşmiş olayın bilmeyenlere aktarımı gibi oldukça farklı tanımlamalara sahiptir.

Haberin ne olduğuna dair, doğrudan tanımının yapılması yönünde, bu ve benzeri birçok tanıma ulaşmak mümkündür. Ancak bu doğrudan tanımlamadan ziyade, habe-

ri oluşturan öğelere ve haberin çeşitli yönlerine vurgu yapılması yoluyla ulaşılan bir haber tanımı ya da haber açıklaması çok daha ön plana çıkmaktadır. Bunun temel nedeni, haberin tek başına değil, belirli öğelerle birlikte bir anlam ifade etmesidir. Ya da farklı bir deyişle haber, onu oluşturan öğelerle yalnız başına olduğundan çok daha fazla şey ifade etmektedir. Bu anlamda haber, bir fikre, soruna ya da olaya dayalı olarak ortaya çıkmakta; söz konusu bu sorun ya da olay özetlenerek hikâyeye dönüştürülmekte, kamuoyuna duyurulacağı iletişim aracına göre (sözlü, yazılı ya da görsel) şekillenmekte, olay ve olguların gerçekle ilişkisi bağlamında yeniden kurgulanarak topluma sunulmaktadır. Dolayısıyla haberi tanımlama çabalarının ortaya çıktığı bu süreç, haberi okumak/dinlemek ya da izlemekten çok daha güç bir hâl almaktadır (Tokgöz, 2010: 214).

Bu çerçevede sadece muhatapların bilgi edinmeleri açısından değil medya organizasyonları açısından da son derece önemli görülen haberin medya çalışmalarının da her zaman odağında olduğu kabul edilmektedir (Girgin, 1998: 13). Bu anlamda medyanın elindeki en önemli malzemelerden biri haberdir. Haber, insanlığın var olduğu günden beri çevresinde olup bitenleri merak etme güdüsüne bağlı olarak önemini son derece arttırmıştır. Denilebilir ki, zaman içinde en yaygın araştırma konusu olan medya 'türü' haberdir. Medya konulu çalışmalarda yaşanan birçok gelişme ilk defa habercilik ve haber konuları ile ilgilenen araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Örneğin, ilk kez katımlı gözlem yöntemi Tuchman, Molotch, Lester ve Fishman gibi araştırmacılar tarafından haber üreten kuruluşlarda yapılan çalışmalarla gerçekleştirilmiştir. İletişim araştırmalarında önemli bir yere sahip olan içerik çözümlemesi yöntemi ve eleştirel yaklaşımla içerik çözümlemesi haber araştırmaları ile gelişmiştir. Farklı disiplinlerin medya araştırmalarında en çok odaklandıkları konu da yine haber olmuştur (İnal, 1996: 25).

Haber, özü itibarıyla ham bir olayın televizyonda bir anlatı yapısına kavuşarak enformasyona dönüşmesini ifade etmektedir. Burada söz konusu olan anlatı yapısı, sözel gramerin görsel gramerle kompozisyonunu, grafik ve diğer sembolik ifadelerin kullanımını, kimlerle görüşmeler yapıldığını ve onların karşıtlarının biçimsel ve içeriksel sunumunu kapsamaktadır (Dursun, 2001: 153). Yinelemeler, gerçekliğe ilişkin kılan anlatım ifadeleri, kullanılan dil, dolayımleme süreci ve teknik bir takım metotlar ham haliyle olay olanı habere dönüştürmek için tercih edilen anlatı yöntemleridir.

Özel efekt teknolojileri de teknolojiye paralel düşünüldüğünde günümüzde haberin anlatı yapısını kuran en önemli teknik yöntemlerden biri haline gelmektedir. Özellikle haberi gerçekliğe daha yakın kılma çabası televizyon yayıncılık teknolojisinde birçok yeniliği beraberinde getirmektedir. Canlı yayın teknikleri, virtual stüdyolar ve devasa monitörlerin kullanımı gibi tekniklerin yanı sıra hemen her türlü olayın yaratımının dijital olarak söz konusu olduğu özel efekt teknikleri haberin anlatı yapısının kurulması sürecinde oldukça önemli hale gelmektedir.

Çalışma, sinematografik anlatıyı kurmak noktasında hemen her türlü yapımın başvurduğu özel efekt teknolojilerinin televizyon haberlerinin anlatı yapısına nasıl bir katkı sağladığı, hangi efekt türlerinin kullanıldığı, kullanıma sıklıklarının ne olduğu ve hangi tür

haberlerde hangi yoğunlukta kullanıldığı sorularına yanıt aramaktadır. Bu süreçte özel efekt teknolojilerini merkeze alan çalışma, görüntü ve ses unsurunun oldukça önemli sayıldığı televizyon haberlerinde kullanılan özel efekt teknolojilerini ve bu teknolojilerin anlatıya etkisi sürecine odaklanmaktadır.

Televizyon Haberciliği

Günümüzde pek çok tanımı yapılan haber, genel olarak bir ‘bilgi’ yi ifade etmektedir. Bir enformasyon, gerçeğin kısaltılarak özetlenmiş hali, yeni olan herhangi bir bilgi, gerçekliğin yeniden toplumsal olarak kurgulanmış hali, bir olayın raporu, belirli bir yer ve zaman içinde medyadan gelmiş olayın bilmeyenlere aktarımı gibi farklı tanımlamalara sahiptir. Örneğin Türkçe sözlükte haber kavramı ilk olarak, “son zamanlarda geçen bir olay, yer alan bir olgu, değişen bir durumla ilgili olarak edinilen bilgi, duyulan söylenti” ve “ülkede ve dünyada son gün ya da günlerde yer alan olaylarla ilgili olarak basın, yayın ve iletişim organlarıyla kamuya iletilen her türlü bilgi” (Püsküllüoğlu, 2007: 701) şeklinde tanımlanmakta ve sonrasında da haber almak, haber atlatmak, haber bülteni, haber ajansı gibi bağlantılı kavramlarla birlikte açıklanmaktadır.

Televizyon haberciliğinin en önemli özelliği şüphesiz görüntüye olan bağlılığından kaynaklanmaktadır. Bu bağlılık onu iletişimin de en güçlü aracı haline getirmektedir. Diğer medya araçlarından farklı olarak televizyonda göz ve kulak arasında sürüp giden duyumsal bir rekabet söz konusudur. Bu rekabette kazanan doğal olarak gözdür ve resim sesin önüne geçmektedir. Bu durum haberde olay ya da olandan ziyade resmin/görüntünün önem kazanmasıyla sonuçlanır. Bu nedenle bazı haberler resmin/görüntünün üstünlüğü nedeniyle ön plana çıkarken bazıları da görüntünün olmayışı ya da kötü oluşu nedeniyle tamamen göz ardı edilir ve habere konu olmaktan çıkar (Matelski, 2000: 22). Haberde kullanılan görüntü, bir yandan olayın izleyiciler üzerindeki etkisini, gerçekliğine ve doğruluğuna olan inancını arttırırken, diğer yandan da izleyicilerin kendilerini olayın içinde bulmalarını, olayı bizzat yaşamış ya da olaya şahit olmuş gibi hissetmelerini sağlamaktadır.

Televizyon haberlerini izleyici açısından bu denli önemli kılan sadece görüntü ve dilin kullanımıyla sınırlı değildir. Televizyon haberleri, habere konu olan olayların seçimi, seçilen olayların dramatik bir yapı içerisinde, adeta bir film ya da dizi gibi, yeniden kurgulanması, haberi sunan kişinin sunum tarzı (jest ve mimikleri), haberde kullanılan altyazılar, fonda yer alan müzik vb. tüm unsurlar ile bir bütünlük içindedir. Her bir unsur televizyon haberinin vazgeçilmez bir parçası ve olmazsa olmazıdır. Birinin eksikliği haberin toplum üzerindeki etkisinin artması ya da azalması noktasında oldukça önemlidir.

Özetle televizyon haberlerinin kendine özgü, kesin ve belirli özelliklerinin bulunması, belirli periyotlarda ve sürelerle tekrarlanır olması bir tür olarak kabul edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bir tür olarak televizyon haberleri, egemen ideoloji ve söylemlerin yayılmasında, toplum üzerindeki egemenliğin kurulması ve sürdürülmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bunun temel nedeni, artık toplumsallaşmayı belirleyen şeyin kurumsal sınırlar değil, haber miktarıyla iletişim araçlarının karşısında geçirilen saatler olmasıdır (Baudrillard, 1991: 22). Bu anlamda televizyon haberleri bir şeyler öğrenmek ve dışarıdaki dünya hakkında bilgi edinmek için başvuru olan ilk araçtır. Haberlerin olayla-

rı tek tipleştirmeye dayalı olması, ritmi, toplumsal olguları şeyleştirilmesi vb. özellikler onu toplumsal gerçekliği inşa eden bir bilgi türü olarak karşımıza çıkarmaktadır (Dursun, 2004: 43).

Televizyon haberleri yazılı ya da işitsel diğer medya haberlerine nazaran çok daha fazla ilgi görmüştür. Bunda televizyonun kendine has özelliklerinin önemli bir etkisi vardır. Televizyon aynı anda başka şeylerde yapmaya imkan tanıyan tüketim zamanı, sadece aracı alırken bir kereye mahsus ödeme yapılması, tüketimin ekonomik yönü ve tüketim için özel bir kültürel donanım gerektirmemesi gibi nedenlerden dolayı diğer kitle iletişim araçlarından çok daha fazla tercih edilmiştir. Bu nedenle her gün milyonlarca insan bilgi edinmek amacıyla televizyon haber programlarını izlemektedir. Dünyada olup bitenleri öğrenmek, bunların ne ifade ettiğini anlamak, tarihsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal koşulları değerlendirebilmek için demokratik bir toplumda, televizyon haberleri bir ihtiyaç/gereksinim haline gelmiştir. Bu nedenle televizyon haberleri insanlara istediklerinin yanı sıra ihtiyaçları olanları da vermelidir. Bunu da amacından sapmadan ve geniş izleyici kitesinin ilgisini çekecek biçimde yapmalıdır (Postman & Powers, 1996: 16).

Anlatı Yapısı

Geleneksel kurallar bağlamında düşünüldüğünde haber “olay” kavramına ilişkindir ve olay olgusundan çok da bağımsız düşünülmektedir. Ancak anlatı yapısını kuran anlamlandırma süreci ise olayın oturduğu bağlamın ekonomik, siyasal ve ideolojik pratiklerin eklenmesine neden olan toplumsal yapı ve bu yapıdaki güç ve iktidar ilişkilerinden oluşmaktadır (İnal, 1995: 69). Haberin anlatı yapısı göz önünde bulundurulduğunda ise genel kural, sözel gramer yapısının görsel gramerle kompozisyonunu grafik ve diğer sembolik ifadelerin kullanımını, kimlerle görüşmeler yapıldığını ve onların karşıtlarının biçimsel ve içeriksel sunumunu kapsamaktadır (GUMG, qtd. in Dursun, 2001: 153).

Konumuz gereği haber olgusuna televizyon merkezli bakıldığında, televizyon haberlerinin sosyal olgular ya da süreçler için değerlendirilmesi durumunda, ‘olay’ ile kurulan ilişkisinin yanı sıra ekonomik, siyasal, ve ideolojik etkenlerden oluşan toplumsal yapıya yönelik iktidar ilişkilerinin de göz önünde bulundurulduğu bir haber ‘bağlam’ pratiği geliştirildiği görülecektir. Temelde de zaten televizyon metinlerini diğer bütün metinlerden ayırmak kolay değildir ve TV metinleri de diğerleri gibi anlam için bir mücadele alanında kurulmaktadır. Konuya ilişkin olarak Hall’dan da alıntı yapan Fiske, TV haberlerinde anlatının içerik ve biçimin birlikte kurgulanarak oluşturulduğunu ve aslında habere konu olan hikayelerin toplumda dolaşımda olan önceden yazılmış hikayeler olduğunu vurgulamaktadır (Fiske, 1987: 93). Haber konusunu bir söylem olarak ele alan yaklaşımlar, haberin taşıdığı olayların anlamlarını denetleme ve sınırlandırmasına yarayan uzlaşımlar seti ile ilgilenmektedirler. Bu uzlaşımlar seti haber metninin diğer televizyon metinlerinden daha “kapalı” ve “sıkı” metinler olarak yapılanmasını getirmektedir. Dolayısı ile anlatı olarak Fiske’in ifadesiyle haberin hikayesini irdelemek, olayın hikayelendirilme tarzına ve biçimlendirme, yani nasıl sunulduğuna eğilmeyi gerektirmektedir (Fiske, 1987: 94) . Ayırtıyeten Garnham’ın tespitiyle, medya içeriklerini basit bir araz talep mantığına oturtmak yerine haberin hangi koşullarda oluşturulduğuna dikkatleri çevirmek (Granham, qtd. in

İnal, 1995: 75) yapılacak en uygun şeydir.

Haberin anlatı yapısı habercilerden kamera açılarına, ekranda kimlere yer verileceğinden sorulacak sorulara kadar oldukça iyi bir biçimde kurgulanmaktadır. Connel, temel maksadın anlatıyı gerçeğe en fazla ilişkin kılmak olduğu haberin anlatı yapısını şu başlıklar altında toparlamaktadır (Connel, qtd. in Dursun, 2001: 143):

- Kamera parçası olan canlı stüdyo.
- Canlı stüdyo röportajı.
- Canlı stüdyo görüşmesi.
- Canlı stüdyo tartışması.
- Film akışıyla sahicilik.
- Üzerine yorum verilerek film akışıyla sahicilik.
- Üzerine yazı bindirilmiş görüntü sıralamasıyla sahicilik.
- Özetlenmiş güncel olaylar.
- Kamera parçasının sahiciliği.
- Röportajın sahiciliği.
- Görüşmenin sahiciliği.
- Üzerine yorum verilen grafikler.
- Üzerine yazı/ses verilerek dondurulmuş görüntüler.
- Üzerine müzik verilen başlıklar ve saygın kişiler.

Bu kategorilendirme biçimi haber metinlerinin anlatı yapısındaki önemini ve haber anlatısının gerçeklik iddiasıyla olan ilişkisini ortaya koymakta, görsel materyalin anlatıyı nasıl desteklediği yolundaki soruları da cevaplamaktadır. Aslında bu kategoriler, haber anlatı yapısının ne sadece biçimsel özelliklerle, ne sadece görüntülerle, ne de sadece metinsel özelliklerle sınırlı bir yapılandırmadan ibaret olamayacağını göstermektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi haber anlatısının kurulmasına yönelik ekonomik, siyasal ve ideolojik etkenlerden oluşan toplumsal yapı ve iktidar kavramı da görüntü ve sese dönük müdahillerle birlikte iş görmektedir.

Özetle haber metinlerinin anlam için bir mücadele alanına sahip olması ve bu anlama yönelik anlatının gerçekmiş gibi gösterilmesi, bir kaygı olarak haber yapımcılarının karşısına her zaman çıkmaktadır. Dolayısıyla haberin bağlam ile olan ilişkisinin kaçınılmazlığı bir tarafa, anlatının gerçeklik iddiası, neredeyse haber konulu çalışmaların başat sorunsalıdır. Çünkü haberin metni ya da bağlama yönelik anlatı ne kadar gerçek olursa diğer metinlerin de içerisinde bulunduğu anlama yönelik mücadele alanında o kadar güçlü olunacaktır. Bu amaçla, televizyon haberleri açısından anlatının oluşturulması, diğer metinlerden farklı olarak görsellikle desteklenmekte (Yurdigül, 2007: 204) ve görselin de ötesinde özel efektlerin işin içerisinde olduğu bir anlatı yapısı oluşturulmaktadır.

Özel Efektler

Optik ve sese dair kurallardan yararlanılarak oluşturulan ve bir hile olarak nitelendirileceğimiz özel efekt; çekilmesi normal şartlarda riskli, çok zor ya da imkansız olan sahnelerin yapımını kolaylaştıran, onların gerçeğe en yakın bir biçimde algılanmasına yardım eden ve bu yönüyle sinema, televizyon ve eğlence sektörlerinde yaygın olarak kullanılan bir tekniktir. Literatürde visual olarak da geçmekle birlikte bu kavram daha çok görsele

yönelik kullanılan özel efektler içindir. Ancak özel efekt konusundaki literatüre bakıldığında efektlerin sadece görsel olarak değil ses bağlamında da oldukça yaygın kullanıldığı görülmektedir (Yurdigül & Zinderen, 2012: 23).

Genel olarak sahnelerin inandırıcılığını artıran “özel efekt”leri yaratma işinin aslında bir yönüyle bilim, bir diğer yönüyle de sanat olduğu söylenebilir. Çevremizde olup bitenleri algılama süreçlerimizin anlaşılması bunun bilim yönünü oluşturmaktadır. Daha sonra bu anlayış canlandırmanın gerçeğe uygun görünmesi için kullanılmıştır (Yurdigül & Zinderen, 2012: 25). Dolayısıyla günümüzde teknolojinin beyaz perdeye yansıtılabilecek konularda güçlük çektiği zamanların çok gerilerde kaldığı söylenebilir.

Özel efektler optik kurallardan yararlanılarak gerçekleştirilen hilelerdir (Cinema Makeup School, 2011). Bu efektlerin kullanılmasındaki amaç izleyici üzerinde gerçeklik etkisi uyandırmak ve yapılması imkansız veya çok zor olan sahnelerin yapımını sağlamaktadır. Bu yönüyle özel efekt, filmde gerçeğe uygunluğun sağlanması veya yapılan sahnenin inandırıcılığının, dolayısıyla da etkileyciliğinin sağlanması çerçevesinde önemli işlevi olan bir tasarım tekniğidir (Şenyapılı, 2003: 50). Tasarım, çekilen görüntülerin üzerinde birtakım değişiklikler yapılmasını, görüntülerin olduğu gibi verilmeyecek biçimde değiştirilmesini ifade etmektedir. Günümüz sinemasında sık rastladığımız ve şaşkınlıkla izlediğimiz pek çok sahnenin yaratılmasında özel efekt uygulamaları kullanılmaktadır. Özel efektler gerçekte olmayan görüntülerin gerçeklik hissi uyandıracak biçimde verilmesini sağlamaktadır. Bu teknikler gerçekte olmayan görüntülerin gerçek görüntülerle birleştirilmesini sağlamaktadır. Farklı teknikler ile gerçek görüntüler üzerinde birtakım değişiklikler yapmak gibi pek çok uygulamayı barındıran özel efektler, bir tür sinema hilesidir (Şenyapılı, 2003: 87).

Özel efektlerin sinematografik anlatıya yönelik önemi, hayal edilenin filme yansıtılabilmesini sağlamasından gelmektedir (Finch, 1984: 9). Bu anlamda özel efektler bir yapımcı, yönetmen veya senaristin hayal gücünün ifade edilebilmesi görevini yerine getirecek biçimde tüm teknikleri barındıran bir disiplindir.

İnandırıcılığın artırılmasında önemli bir işleve sahip olan özel efektler, özellikle 1990’lardan itibaren gelişen bilgisayar teknolojisine paralel olarak büyük ilerlemeler kaydetmiştir (Cubitt, 2004: 249). Bu gelişmeler ile birlikte özel efektler, kendi içinde yeni teknik uygulamalarla düşük maliyetli, daha güvenli ve kolay uygulanabilir nitelikler kazanmıştır. Bu durum, film yapımcılarının işini daha da kolaylaştırarak özel efektlerin kullanımını arttırdığı gibi, kullanılan özel efekt türlerini de çeşitlendirmiştir.

Özel efekt uygulamalarının türleri konusunda literatürde oldukça değişik yapılandırmalara rastlamak mümkündür. Çalışmada özel efekt uygulamalarının kategorilendirilmesi literatürde sıklıkla kendilerine başvurulmuş Rickitt (2006) ve Wilkie (1996) gibi yazarların kategorilendirmesinden faydalanılarak yapılmaktadır. Konu ile ilgili literatüre bakıldığında kullanılan efektlerin boyutu, içeriği, efekt için uygulanan programlar, sahnelere olan etkisi, kullanılan teknik materyaller ve kullanma sıklıkları gibi etkenler göz önüne alınarak bir sınıflandırmaya gitmek mümkün görünmektedir.

Özel Efekt Türleri

Görsel etkiye yönelik özel efektler söz konusu olduğunda pratikte gerçekleşmiş ve hali hazırda uygulanan efektlere bakıldığında oldukça geniş bir alanla karşılaşmak mümkündür. Kullanılan efekt türlerinin birbirlerine olan küçük uygulama farkları ve program çeşitliliği de göz önüne alındığında bu alan çok daha fazla genişlemektedir. Ancak literatürde sınırlı sayıda bulunan yazılı materyallere bakıldığında aşağıdaki şekilde bir sınıflandırma yapmak mümkündür (Yurdigül & Zinderen, 2013: 12):

- Optik Efektler (Optical Effects/Illusions)
 - Hareket Yavaşlatma (Slow Motion)
 - Dunning-Pameroy İşlemi
 - Schüfftan İşlemi
 - Optik Yazıcı (Optical Printer)
 - Sahne Geçişi (SceneTransition)
 - RearProjection
- Pratik Efektler
 - Atmosferik Efektler
 - Piroteknik Efektler
- Minyatür Efektler (Modeller/Maketler)
- MattePainting (Matte Art)
- Make-Up Efektler
 - Makyaj ve Protez Uygulamaları
 - Animatronikler
- Ses Efektleri
- ComputerGeneratedImagery (CGI)
 - Animasyon (2D-3D Bilgisayar Animasyon)
 - ChromaKey
 - Stop-Motion
 - Bullet Time
 - Motion Capture
 - Bindirme
 - ImageManipulation

Bunlardan Optik Efektler, Minyatür Efektler, MattePainting ve Make-up Efektler daha çok sinema sektöründe kullanılmakta haberin anlatı yapısının oluşturulmasında ise daha çok Computer Generated Imagery (CGI) ve Pratik Efektlere müracaat edilmektedir. Bu efektlerin kapsamı, kullanılma biçimleri ve kullanıldıkları alanlar ise şu şekildedir.

Pratik Efektler

Bir diğer adı uygulama efektleri olan pratik efektler çekim sırasında kamera kayıt durumundayken yapılan her türlü efekti kapsamaktadır. Burundan damlayan bir damla kandan patlayıcılar kullanılarak oluşturulan bir patlama sahnesine kadar çekim esnasında yapılan tüm uygulamaları içine almaktadır. Burada önemli olan nokta bilgisayar kullanmadan özel efektin diğer yardımcı araçlarla yapılmış olmasıdır (Yurdigül & Zinderen, 2012: 25). Uygulama efektleri kesilen bir boğazdan fıskıran kan, yaratığın ağzından damlayan salyalar, benzin deposuna bir kurşun isabet etmesi sonucu havaya uçan bir araba,

aniden bastırılan sis veya yağmur, sahnede hareketli duruma geçirilen her türlü canlı, kahramanın içinde yavaş yavaş ilerleyerek belirdiği duman ve gölgeler (Elçiöğlü, 2002:4) gibi etkenlerin görsel anlatıya katkı sağlayacak her türlü etkiyi kapsamaktadır.

Televizyon haberlerinde kullanılan canlandırma sahnelerinde bu tür efektlere rastlamak mümkündür. Bütçe noktasında sorun yaşanması muhtemel canlandırma sahnelerinde kullanılan maket arabalar, oyuncak tabancalar, bıçaklar vs. bu kategoride değerlendirilebilmektedir. Aynı şekilde haberin anlatı yapısını oluştururken kullanılan arşiv görüntülerde de bu efektleri görmek mümkündür. Özellikle sinema filmlerinden alıntı sahnelerle kurgulanan haber anlatılarında havaya uçan arabalar, patlayan benzin deposu ve aniden harekete geçirilen obje, nesne ve oyuncular, bu tür efektlerin yardımıyla gerçekleştirilmektedir.

Bilgisayar Tabanlı Efektler

Zaman zaman uygulama efektleri ile karıştırılabilir de tamamen bilgisayar ortamında hazırlanıyor olması nedeniyle uygulama efektlerinden ayrılmaktadır. Örneğin kameranın ortasında 20 cm çapında bir delik açılması ve hatta o delikten arkayı görebilmemiz uygulama efektleriyle mümkün olabilecek bir görüntü değildir burada bilgisayar tabanlı efektler devreye girmektedir. Ayrıca örneğin bir patlama sahnesi oluşturmak için uygulama efektlerinin çekim sırasında yapımcılara oldukça pahalıya mal olmasının yanı sıra (Wilkie, 1996: 20) herhangi bir hata sonrası tekrar edilme şansı da yoktur. İşte bu noktada bilgisayar tabanlı efektler (Computer Generated Imagery [CGI]) yapımcıların yardımına yetişmekte ve sanal dünyada bu tür görseller çok daha az bir maliyetle hazırlanmakta ve istendiğinde gerekli değişikliklerin tekrar tekrar yapılmasına olanak vermektedir (Radical Academy, 2011).

Hava durumu haberleri neredeyse tamamen bu özel efekt platformunda gerçekleşen haberlerdir. Güneşin bulutlar içerisinde görülmesi, bir yönden gelen sis efekti, deniz üzerinde geziniyormuş gibi duran kamera hareketleri ve haritanın üzerine yağmur yağdırılması gibi görseller hava durumu haberlerinin anlatı yapısında sıklıkla başvurulan efektlerdir.

Yol durumu bildiren haberlerde kullanılan yol imajları, uçak ve trafik kazalarında gerçekleştirilen anime çarpışmalar ve patlamalar ve haber spikerlerinin virtual stüdyo performansları bu tür CGI tabanlı efektlerin ürünüdür. Bu tür efektler önceden çeşitli firmalar tarafından üretilmiş after effect, 3D Effect, Cinema 4D gibi pek çok farklı markaların programları yoluyla gerçekleştirilmektedir. Sinema, oyun, eğlence, internet ve televizyon gibi birçok sektörde kullanılan özel efekt programlarından after effect, Türk televizyon yapımlarının ve haber departmanlarının en çok kullanıldığı programlar arasındadır. Adobe Premiere, Edius Pro, Vegas Pro, Final Cut ve Pinnacle Studio gibi kurgu programları da televizyon yapımları için sıklıkla kullanılmakta, bu programlar içerisinde yer alan hazır efektler de haber içeriklerine ve biçimlerine katkı sunmaktadır. CGI efektlerin birçok uygulama biçimi ya da türü bulunmakta ancak haber yapım sürecinde etkili olan uygulamalar daha çok Chroma key, animasyon ve bindirmedir.

Chroma key, bir renk tonunun yok edilerek sanal ortam veya gerçek ortamların background olarak, birden fazla görüntüyü birleştirme anlamına gelen compositing işleminden geçirilmesidir. Görsel işlemlerde bir görüntüden bir rengin ve onun tonlarının

çkarılması olan “Green-Blue Box” tekniğinin temelini oluşturmaktadır (Yurdigül & Zinderen, 2013: 74). Composite temelli chroma yaratmak, parlayan bir fotoğrafın, tek renkli arka planın önündeki nesneyle başlamaktadır. Arka plan resminin belirli bir renk sırası ile ön planda yerini almasıyla oluşan Chroma key’in diğer bir terimi de mavi ekran compositing’idir. Mavi ekran sürecinde, birçok chroma temelli key’lemede kullanıldığı gibi herhangi bir renk de kullanılabilir. Pek çok programla yapılabilen Chroma key günümüzde en çok mavi veya yeşil renkle çalışılarak yapılmaktadır. Mavi veya yeşil rengin (kullanımına göre değişmektedir) Chroma key edilerek yok sayılması bir sanal arka plan yaratma yöntemidir (Wilkie, 1996: 66).

Haber spikerlerinin fon olarak kullandığı görsellerin yerleştirilmesinde chromekey yöntemlerinden biri olan Blue Box Composer sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin trafik kazası konulu bir haber sunumunda spikerin arkasında, ya da yanında beliren kaza görüntüleri mavi ya da daha çok yeşil zemine key yapılmış görüntülerle elde edilmektedir. Ya da haber esnasında daha önceden yazılmış alt yazıların görüntüler üzerine bindirilmesi yine görüntünün key işlemi yapılabilmesi için mavi yeşil zemin ya da altyapılarla gerçekleştirilmektedir. Ana stüdyo dışında kapalı mekanlarda merkeze bağlı gerçekleştirilen haber sunumları için kullanılan fonlarda ise genellikle Global Streams Chrome key metodu uygulanmaktadır. Bu metod genellikle her açıdan gelen ışığı mükemmelleştirmek için kullanılan Chromatte Kumaşı ile gerçekleştirilmektedir. Chorama key oldukça yaygın bir uygulama olarak hemen her türlü kurgu programında bulunabildiği gibi rejı ya da ana kumanda ünitelerinde kullanılan video switcher (resim masası) makinalarında da bir görsel katı olarak yer almaktadır.

Animasyon ise temel olarak herhangi bir nesnenin yapay olarak hareketine dayalı bir efekt uygulamasıdır. Daha önceleri geleneksel olarak el çizimi ile yapılan animasyon hem zaman alan hem de zahmetli bir teknik olmuş, gelişen teknoloji ile dijital animasyon stüdyoları kurulmuş ve çizimler dijital ortamda yapılmaya başlanmıştır. Fiziksel modelin dijital ortama aktarılması ve görsellerin gerçekçi etki vermesi için renk, ışık ve gölge gibi etkenler de dikkat gerektiren diğer hususlar bu tip efekt türüyle gerçekleştirilmektedir. Örneğin bir ağacın rüzgârın etkisi ile sallanması, denizin dalgası veya gölge düşüşü fiziksel kurallara göre bu uygulama ile düzenlenmektedir. Animasyon teknolojisi ile gerçekçi kar, buz yağmur veya zemin gibi tasarımlar da yapılabilir ve mekân gerçekçi bir görünüme kavuşturulmaktadır.

Bir diğer uygulama olan bindirme geleneksel geçiş türlerinden biri olarak sinematografinin klasiklerinde yer alıyor olsa da gelişen teknolojiyle birlikte pek çok uygulama biçimiyle artık sadece bir geçiş türü olmaktan çıkmıştır. Sinemanın önemli isimlerinden biri olan George Melie’nin tesadüf üzere aynı duyarlılığa iki farklı görüntüyü ardı ardına çekmesi ve böylece banyo etmesiyle elde edilen bu yöntem sinema tarihinde uzun zamandan beri kullanılmaktadır. Ancak daha sonraki yıllarda kelebek diye adlandırılan ekranı bölme metodu, kJ uygulaması olarak bilinen görüntü üzeri metin döşemeleri ve roll olarak görüntü üzerine akıtılan yazılar bu özel efekt türünün çeşitleri olmuştur. Haber yapım sürecinde neredeyse en sık başvurulan özel efekt yöntemidir. Hemen her haberde olayı, olay

kişisini, uzmanı, kaynağı belirten bir kji bulunmakta, spikerin başka mekanlara bağlantı çerçevesini bölen kelebekler kullanılmaktadır. Hatta Türkiye’de bir dönem ekrana bindirilen yazıların haber için değeri o kadar önemli hale gelmiştir ki anlatıyı vurgulamak için abartı bir metot olarak kjiyer haberin her karesinde kullanılmıştır. Literatüre Reha Muhtar tarzı haber olarak geçen bu yapımlarda kji’lerin olay vurgusunda ne kadar sıklıkla kullanıldığı görülmekte, bu tarzı günümüzde sürdüren bazı kurumlarda ise bu uygulama haber yapımı ve sunumu bağlamında bir ciddiyet sorununu ortaya çıkmaktadır.

Ses Efektleri

Görsel ürünlerin yaratıcıları açısından ses, görselle vermek istedikleri mesajı tamamlayıcı bir unsur olarak son derece önemli görülmektedir. Bu yüzden ürünün en önemli unsurlarından biri sestir. Filmlerde duygusal bir sahnedeki diyalog, bir aksiyon sahnesindeki silah sesleri veya bir gerilim filmindeki ürkütücü sesler filmi etkili kılan önemli unsurlardandır. Bu yüzden sesli filmlere geçilen günlerden bu güne görsel ürünlerin yapımında ses efektleri her geçen gün önemini artırmaktadır. Ses efektleri genel olarak konuşmalar, müzik ve ortam seslerinden oluşmaktadır. Ancak bir yapımın ses efektlerinden bahsedilince daha çok müzik ve ortam sesi kastedilmektedir. Çünkü diyalog ya da perforeler ürünün olması gereken akışıdır. Görsel ürününü akışı müzik ve diğer sesler ile anlamsal olarak tamamlanmaktadır (Yurdigul & Zinderen, 2013: 41). Eskiden ortam üzerinden analog olarak gerçekleştirilen ses uygulamaları günümüzde tamamen dijital ortamlara kaymıştır. Bilgisayarlar aracılığı ile uygulanan ses efektleri gerek kullanım açısından gerekse zaman açısından yapımcıların işini kolaylaştırmıştır. Bu yazılımlar birden fazla katman açarak çok sayıda sesin mixlenmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla dijital teknoloji sesleri müzikle de birleştirme imkanı sunmaktadır. Hatta bu yazılımlar tamamen dijital ortamda istenen ses efekti ve müziğin tasarlanabilmesini de sağlamaktadır. Günümüz yapımcıları ses üzerinde oynayarak son değişiklikleri tekrar tekrar duyma ve düzeltme imkanı verebilen bu teknolojiye gerek müzik gerekse ses efektleri üretme noktasında sıkça başvurmaktadır. Haber yapım sürecinde de gerek etkiyi arttırmak için haber aralarında kullanılan cıngıllara seçilen sert müzikler gerekse haber içerisinde düşük kalan sesleri yükseltmek ya da değiştirmek için yapılan çalışmalar bu ses programları sonucu üretilen efektlerle mümkün olmaktadır.

AMAÇ VE YÖNTEM

Amaç

Günümüzde teknolojinin her türlü haber platformunda kullanılabilir olmasıyla birlikte haber kavramı metamorfoz bir platform olarak hem internet, hem gazete hem de televizyonda benzer kodlarla sunulabilmektedir. Bu benzerliğin esas sebebi haberin anlatı yapısında oldukça iş gören özel efekt teknolojileridir. Grafikler, animasyonlar, üç boyut yaratılar gibi özel efekt türleri hemen her türlü haber platformuna uyarlanabilmekte, görsel olanın etkisini her geçen gün arttırmaktadır. Bu anlamda özel efekt teknolojileri, sinematografik anlatıda olduğu gibi, haberin anlatı yapısının belirlenmesi noktasında da hem içerik hem de biçim olarak etkili olmaktadır. Bu gerçekten yola çıkan çalışma, özel

efekt teknolojilerinin haber anlatı yapısı üzerindeki etkisi ile haber ve özel efekt teknolojileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Tipi ve Tekniği

Televizyon haberlerinin anlatı yapısının oluşturulmasında özel efekt teknolojilerinin katkısının ne ölçüde olduğunu bulmayı amaçlayan, betimsel araştırma ile yapılan bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ve kitle iletişimi mesajlarının çözümlenmesinde öncelikli olarak tercih edildiği gözlemlenen, içerik çözümlemesi tekniği kullanılmaktadır.

İlk kullanımı 16. yüzyıla kadar uzanan bu yöntem; 20. yüzyılda, özellikle 1930'lu yıllarda H. Lasswell ve arkadaşlarının dönemin en önemli kitle iletişim aracı olan radyo ile politika ve propaganda arasındaki ilişkiyi konu alan çalışmalarıyla önem kazanmıştır. Bu bağlamda Lasswell tarafından yapılan basın ve propaganda analizleri içerik analizi yöntemiyle elde edilen ilk sistematik veriler olmuştur. 1940'lı yıllarda ise başta Lasswell olmak üzere Berelson, Lazarsfeld gibi isimlerin de katılımıyla içerik analizi, "iletişimin görünen içeriğinin nesnel, nicel ve sistematik betimlemesini amaçlayan bir araştırma tekniği olarak tanımlanmakta" (Bilgin, 2006: 4) ve o dönemlerden günümüze kullanımı artarak devam etmektedir. İçerik analizinin iletişim içeriğinin çözümündeki önemine dikkat çeken Geray, söz konusu içeriğin sinema filmleri, radyo programları, gazete ya da televizyon haberleri olabileceğini belirtmekte ve iletişim araştırmalarındaki kullanım amaçlarının farklılığına dikkat çekmektedir (Geray, 2011: 151-153).

Çalışma, televizyon haber bültenlerindeki haberin anlatı yapısının kurulmasında özel efekt teknolojilerinin etkili olduğu varsayımına dayanmaktadır. Haber bültenlerinde yer alan haberler; konusu, sırası, süresi, başlığı, alt yazıları, dil ve görüntü özelliklerini konu alan özel efektler bakımından bir anlatıya kavuşmaktadır. Bu varsayımın sınanması amacıyla araştırma süresi olan 3 günlük süre içerisinde, ana haber bültenlerinde yer alan tüm haberler içerik analizi uygulamasına konu edilmektedir.

Çalışmanın ikinci aşamasında ise ana haber bültenlerinde yer alan haberlerin kullanılan özel efekt türleri bağlamında içerik analizi çözümlemelerinde kullanılan kategorisel analiz tekniğine başvurulmaktadır. Buna göre ana haber bültenlerindeki haberler; efektlerin türüne göre kategorilere ayrıldığı gibi aşağıdaki kategoriler çerçevesinde ise analiz edilecektir.

1. İlk kategoriye haberlerin sayısı oluşturmaktadır. Burada, ana haber bültenlerinde hem seçilen kanallarda yayınlanan toplam haber sayısı, hem de tek tek kanallarda yayınlanan haber sayısı bilgisi yer almaktadır.
2. Bu kategoriye özel efekt haberlerinin sırası oluşturmaktadır. Burada, özel efekt kullanılan haberlerin ana haber bülteni içerisinde kaçınıcı sırada yer aldığı bilgisine bakılmaktadır.
3. Üçüncü kategoride efekt kullanılan haberlerin süreleri belirlenmektedir. Böylelikle haberlerin bülten içerisinde kapladığı yer ve orana ulaşılarak bir genelleme yapabilmek imkânı bulunmaktadır.

4. Kategori özel efekt içerikli haberlerin hangi alanlarda yapıldığına dair başlıklardan oluşmaktadır. Bu amaçla 12 ana alan belirlenerek, özel efekt kullanılan haberler bu başlıklar/kategoriler altında toplanmıştır. Söz konusu bu başlıklar; yurt, dış, politika, polis adliye, kaza, ekonomi, eğitim, spor, hava durumu ve magazin olarak belirlenmiştir. Ana haber bültenlerinde yer alan özel efekt içerikli haberler bu kategorilerden birine girecek şekilde sınıflandırılmıştır.
5. Beşinci kategori haberin görüntüsüne odaklanmaktadır. Haberde kullanılan görüntüler canlı, aktüel, arşiv, canlandırma, güvenlik kamerası, yakın çekim, genel görüntü, durağan ve hareketli olarak alt başlıklar halinde sınıflandırılmıştır.
6. Başka bir kategoride, özel efekt içerikli haberlerde kullanılan ses incelenmiştir. Bu anlamda haberin sesi, perfore, müzik, doğal ses, efekt ve röportaj olarak kategorilere ayrılmıştır.
7. Son kategoride haberlerde kullanılan özel efekt türlerinin neler olduğunu belirlemeye yönelik bir kategoridir. Pratik Efektler, CGI (Computer Generated Imagery), Chroma Key ve Bindirme efektlerinden hangilerinin ne amaçla kullanıldığı, anlatıya etkilerinin ne olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak çalışmada, ana haber bültenlerinde haberin anlatı yapısının kurulmasında özel efekt teknolojilerinin kullanıldığına dair varsayımın onay ya da reddinin belirlenmesi amacıyla, araştırma tipi ve tekniği olarak içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmaktadır.

Evren ve Örneklem

Çalışma, televizyon haberlerine odaklanmakla birlikte haber anlatısının nasıl gerçekleştiği ve anlatının yapılandırılması sürecinde özel efektlerin biçim ve içeriğe yönelik rolünün ne olduğuyla ilgilenmektedir. Türkiye’de bulunan 27’si yaygın, 16’sı bölgesel ve 215’i yerel olmak üzere toplam 258 televizyon kanalında yayınlanan haberler genel anlamda çalışmanın evrenini oluşturmaktadır.

Tanıma göre örnekleme; araştırma evreninden bu evreni tüm olarak temsil edebilecek nitelikte bir kesitin alınması işi olmasından ötürü (Aziz, 2008: 49) tüm bu kanallarda yayınlanan haber programlarının incelenmesinin ve analiz edilmesinin imkansızlığı bu çalışmada da bir örneklem oluşturulması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmanın evrenini televizyon haber programları oluştururken, örneklemini rastlantısal olmayan/olasılıksız örneklem türlerinden biri olan amaçlı/yargısal örneklem yöntemi ile belirlenen televizyon kanalları ve bu kanalların ana haber bültenleri oluşturmaktadır. Olasılıksız örneklem yönteminde, araştırma evrenindeki tüm birey ya da objelere eşit derece şans tanımak yerine, birey ya da objelerin belirli özellikleri dikkate alınarak örnekleme alınması ya da alınmaması noktasında bir karar verilir. Burada araştırmacının kişisel ilgileri, deneyimleri ya da beğenileri önemli bir rol oynayabilir. Amaçlı örneklem ise, örnekleme alınan kişi ya da objelerin, araştırmacının amaçlarına en uygun yanıtı verebilecek birey ya da objeler arasından seçilmesidir. Bu seçimdeki temel ölçüt ise amaca uygunluktur (Aziz, 2008: 54, 55).Yukarıdaki literatür bilgisi çerçevesinde çalışmaya örnek-

lem olarak seçilen *NTV* ve *CNN Türk* televizyon kanalları ve bu kanallarda yayınlanan ve rastgele seçilen art arda üç (3) günlük ana haber bültenidir.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde ana haber bültenlerinde yer alan ve özel efekt kullanılan haberlerin niceliksel olarak ifade edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla kategori analizine tabi tutulan haberler bu aşamada hem tek tek kanal düzeyinde hem de toplu olarak sayısal verilere dönüştürülerek tablolarla gösterilmektedir.

Çalışmanın analizine yönelik olarak öncelikle, 20- 22 Nisan tarihleri arasında üç gün süreyle *NTV* ve *CNN Türk* ana haber bültenleri izlenmiştir. İzleme sonucu toplam 149 habere ulaşılrken, bunlardan 45 tanesinde özel efekt uygulamasının gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Kanallar düzeyindeki toplam haber sayıları ve günlere göre özel efekt kullanım durumları niceliksel olarak ortaya konmuştur (Tablo 1, 2, 3 & 4: 145).

Tablolarda gösterilen sayısal verilere bakıldığında özel efekt kullanılan haberlerin ana haber bültenleri içerisindeki yerinin azımsanmayacak bir oranda olduğu görülmektedir. Ana haber bültenleri içerisinde uluslararası haberler, ekonomi haberleri, politika haberleri, polis-adliye haberleri, kültür-sanat haberleri, magazin haberleri, hava durumu ve spor haberleri gibi farklı türlerden birçok haber yer almaktadır. Haber bülteni değerlendirilmesinde hava durumunun kategori dışı bırakılmasının sebebi; gerek uluslararası gerek ülkemizdeki yerleşik yayıncılık kriterleri bağlamında hava durumunun ayrıca bir bülten olarak değerlendirilmesidir. Aynı zamanda hava durumu bülteninin neredeyse tamamen özel efekt teknolojilerinin kullanıldığı bir program türü olarak ayrıca değerlendirilmeye tabi tutulması daha uygun olacaktır.

Türler bazında düşünüldüğünde, özel efektlerin kullanıldığı haberleri belirli bir tür altında kategorize etmek mümkün görünmemektedir. Hemen her haber türü içerisinde özel efekt kullanılan haberleri görmek mümkündür. Kullanılan efektlerin haberin anlatı yapısına etkisi ve yapım maliyetleri göz önüne alındığında efektlerin kullanılması normal görünmektedir. Ancak bununla birlikte genel olarak özel efektlerin yurt haberlerinde daha sık kullanıldığını söylemek mümkündür.

Bilgiler ışığında özel efekt kullanılan haberlerin kanallardaki haber sayılarına oranla %33 ile en fazla *CNN Türk*, %28 ile de *NTV* ana haber bültenlerinde yer bulduğu görülmektedir. Kanallar arasındaki fark sadece bir haberden kaynaklanmakta, haber sayılarına bakıldığında oranların birbirine yakın olduğu gözlenmektedir. Bu da haberin anlatı yapısının oluşturulmasında özel efektlere müracaat edildiği, ancak aşırı ve abartılı bir kullanımın söz konusu olmadığı, hatta bir standardın oluştuğunu göstermektedir.

Tüm kanallar bazında bakıldığında da yapılan haberlerin %30.20'sinde özel efekt kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Başka bir okumayla, ana haber bültenlerine giren her üç haberden birinde özel efektin kullanıldığı görülmektedir.

Haber bültenlerinde özel efekt haberlerinin sayıları kadar, bülten içerisinde kapladıkları

yer de önemli bir göstergesi oluşturmaktadır. Bu amaçla iki kanalda yer alan ve özel efekt kullanıldığı gözlemlenen haberlerin süreleri günlük ve toplam olarak ortaya konmuştur (Tablo 5, 6, 7 & 8: 145, 146).

Kanallarda yayınlanan toplam haber süreleri spiker sunumlarıyla birlikte bütün bülten olarak ele alınmıştır. Ayrıca özel efekt kullanılan haber süreleri çıkarılırken, bindirme efektlerinden sayılan kj ve lt uygulamaları her haberde kullanıldığından bu sınıflandırmaya dahil edilmemiştir. Hem toplam haber süresinde hem de ana haber bültenlerine giren özel efekt kullanılmış haberlerin kanal bazındaki sürelerine bakıldığında *CNN TÜRK* en fazla süreyi ayıran kanal olarak görünmektedir. İki kanalın özel efekt kullanılan haber sayısında çok fark bulunmamasına rağmen süre söz konusu olduğunda nerdeyse iki katlık bir fark göze çarpmaktadır. Tıpkı haber sayılarında olduğu gibi iki kanaldaki toplam özel efekt haberi süresi total haber süresinin üçte biri kadar görünmektedir. Haberlerde kullanılan özel efekt uygulamalarının haber içerisindeki kullanım zamanı ya da efektin süresi konusunda ise bir standart durum bulunmamakta haberin türüne ve konusuna göre efektin yeri ve süresi değişebilmektedir. Örneğin kaza haberinde kanlı görüntüleri kapatmak için kullanılan mozaik efekti ile başka bir kaza haberinde olayı canlandırmak için kullanılan animasyon tabanlı efekt arasında hem süre hem de ifade ettiği anlam bakımından fark bulunmaktadır.

Ana haber bültenlerinde farklı türlerde ve çok sayıda habere yer verilmektedir. Bu nedenle haberler belirli özelliklerine göre, bir sıra içerisinde izleyiciye sunulmaktadır. Bu sıralamada genel geçer en önemli kural, günün en önemli olay ya da olaylarının ilk sırada, ikincil önemli gelişmelerin ikinci sırada, diğerlerinin ise kendi içindeki önem derecesine göre haber bültenleri içerisinde yer almasıdır. Ancak haberlerin bülten içindeki sırasını belirleyen tek etken 'önem' derecesi ile sınırlı değildir. Çünkü 'önem', haberi yapan kişiye, editöre ve kanala göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle, bir kanal için önemli olan ve ilk sıralarda yer alan bir olay, başka bir kanal için önem arz etmeyebilmekte, bu nedenle de bülten içinde sonlara doğru bir yer bulabilmekte ya da hiç yer bulamayabilmektedir. Çalışma kapsamında incelenen özel efekt içerikli haberlerin ana haber bültenlerindeki sırası kanallara göre ve tüm kanallarda bazında Tablo 9'da gösterilmiştir (Tablo 9: 146).

Özel efekt kullanılan haberlerin ana haber bültenleri içindeki sıralamasına baktığımızda genel itibariyle, haberlerin %63'ünün 6 ila 15 arasındaki grupta yer aldığını görüyoruz. Bu grup, bültende önemli politik ve güncel konuların ardından izleyiciye sunulan haber türlerini içermektedir. Bu grupta yer alan olaylar, daha çok gündelik hayat içerisinde meydana gelen rutin olaylardan oluşmaktadır. Trafik kazaları, suç ve şiddet içeren çeşitli olaylar; gasp, baskın gibi daha çok ulusal nitelikli, bu nedenle de ulusal haber ajansları tarafından bilgi akışının gerçekleştiği olaylardır. Bu haberlerde efektler, ya bir kapkaç haberinin yeniden canlandırılmasında ya da bir kaza haberini kurgularken kaza anını betimlemek amacıyla filmlerden alınan özel efekt uygulamalı görüntüler ve animasyonlardır. İlk sırada yer alan haberlerde de efektlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu tür haberler genelde ülke gündemini meşgul eden haberler olarak hemen hemen bütün kanallarda aynı sırada bulunmakta, efektler ise genellikle ya sunucunun olay anına bağlanması üzerine açılan

kelebek (pencere) efekti ya da olayın konusunu vurgulayan 2-3 saniyelik GCI tabanlı haber cıngılı olmaktadır. Ayrıca olayın mekanını betimleyen bant kçler de yine efekt olarak ilk haberlerde iş görmektedir.

Araştırmada kullanılan bir diğer kategorisi ise ana haber bültenlerinde yer alan özel efekt içerikli haberlerin bültene ilişkin dağılımı ya da yoğunlaşması oluşturmaktadır. Bu bağlamda, ana haber bültenlerinde yer verilen özel efekt içerikli haberler içeriğine/konusuna göre çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Haberlere ilişkin yapılan kategorilendirme işlemine göre haberler; yurt, dış, politika, polis- adliye, ekonomi, eğitim, spor ve magazin olmak üzere toplam dokuz kategoriye ayrılmıştır. İncelemenin yapıldığı süreçte, özel efekt kullanılan haberlerin kanallara göre kategorisel dağılımı belirlenmiştir (Tablo 10: 146).

Bu kategoride öne çıkan en önemli nokta, toplam 9 haber kategorisi belirlenmesine rağmen incelemenin yapıldı dönemlerde bazı kategorilerde hiçbir habere rastlanmamış olmasıdır. Haberlerin kategorisel dağılımına bakıldığında öne çıkan kategoriler dışında, hiçbir habere rastlanmayan kategorilerin bulunduğu da görülmektedir. Bununla birlikte, haberlerin bazı kategorilerde yoğunlaştığı görülmektedir. Özel efekt kullanılan haberler kategorisinde öne çıkan tür daha çok gündelik yaşamı konu alan ve haber sıralamasında 6 ila 15. Sıralarda yer alan yurt haberleri ve politikadır. Bu oran *CNN Türk*'te % 47,82 iken, *NTV* ana haber bülteninde %31,8 oranındadır. En az efekt kullanılan haberler ise inceleme yapıldığı dönemde polis- adliye, kaza ve spor haberleridir. Ekonomi ve eğitim konularında yapılan haberlerde ise kç'lerin dışında hiç efekt kullanılmamıştır.

Haber bültenlerinde özel efekt kullanımının incelendiği çalışmada, bir başka kategoriye de görüntü kullanımı oluşturmuştur. Haberlerde yer alan görüntüler canlı, aktüel, arşiv, canlandırma ve güvenlik kamerası olarak gruplandırılarak özel efekt kullanılan haberlerdeki dağılımı incelenmiştir (Tablo 11, 12: 147).

Bazı kategorilere yönelik görüntülerde her iki kanal bazında da özel efekt kullanılmadığı görülmektedir. Her iki kanalda da oldukça yüksek oranlarda çıkan aktüel çekimler ise özel efektlerin kullanıldığı en yoğun kategoridir. %69'luk oranla *CNN Türk* ve %70'lik oranla *NTV* ana haber bültenlerinde aktüel içerikli görüntülere özel efekt uygulanmıştır. Bu videoların kullanıldığı haberler daha çok yurt haberleri olup ajanslardan gelen görüntülerden oluşmaktadır. Ajans logolarının üzerine kapatılan bantlar, kan ve şiddet içerikli görüntülere uygulanan mozaikler ve farklı mekanlara bağlanma neticesinde ortaya çıkan pencere uygulamaları efekt türlerinden bazıları olarak iş görmektedir. Canlı görüntü ve canlandırmalar ise her iki kanalda da en az efekt kullanılan kategoriler olarak görülmektedir. Bu kategorideki efektler genellikle görüntüsü olmayan haberler için kullanılmakla birlikte habere drama unsurunu katmak için gerçekleştirilen uygulamalardır.

CGI (Computer Generated Imagery) ve Pratik Efektlerden oluşan kategori ise haberlerde kullanılan özel efektleri ifade etmektedir. Haberlerde kullanılan özel efektler çalışmanın kavramsal çerçevesi içerisinde, dört kategori altında özetlenmiştir. Bu kategoriler ana başlıklar halinde çıkarılmış olsalar da her kategori kendi altında birçok farklı efekt uygulamasını da barındırmaktadır. Konu ile ilgili literatür taraması sonucunda da efektlerin iki ana kategori altında toplanabileceği görülmüştür. İncelenen süreçte, *NTV* ve *CNN Türk*

ana haber bültenlerinde kullanılan özel efektlerin türlere göre dağılımı niceliksel olarak belirlenmiştir (Tablo 16, 17: 148).

Haber incelemelerinde en fazla kullanılan efekt uygulamasının her iki kanal bazında da CGI türü efektler olduğu görülmektedir. CGI efektler farklı uygulamaları ile %89'luk bir oranla hem *CNN Türk* hem de *NTV* ana haber bültenlerinde en çok gerçekleştirilen özel efekt uygulaması olmuştur. Computer Generated Imagery (CGI) olarak tanımlanan bu özel efekt uygulamaları tamamen bilgisayar ortamında yaratılmış olması özelliği ile diğer özel efekt uygulamalarından ayrılmaktadır. Sinema sektöründe kullanılan bir çok CGI efekti bulunmasına rağmen haber yapım sürecinde kullanılanlar animasyon, chromakey ve bindirme teknikleridir. Chrome Key de temel itibarla bir bindirme efekti olmasına rağmen blue-greenbox tipi renkli perde uygulamalarında kullanılmaktadır. Haberlerde daha çok virtualstudiobackground uygulamaları ile birlikte kullanılan bu teknik yine perde ya da aktif fon üzerinde sunucuyu göstermek ya da dışarıda olay anında olup bitenleri stüdyoya sokmak için kullanılmaktadır. Düşen uçak güzergâhlarının çizilmesi, yol çalışması işaretleri ve hava durumu bildireçleri gibi uygulamalar ise bilgisayar tabanlı çizimlerden oluşan animasyonlardır. Haberlerde mekanı, yapım aşamasında görev alanları ve zamanı belirtmek için kullanılan yazıları bant olarak geçme, önemli kişi ya da olayları yuvarlak içine alma ve sakıncalı görüntüleri mozaikleme gibi bir çok efekt uygulamasının yapılabildiği CGI teknolojisi, daha verimli ve ucuz olması sebebi ile film yapımcıları açısından oldukça sık kullanıldığı gibi haber yapım aşamasında da en fazla kullanılan efekt teknolojisidir.

Sinema sektöründe oldukça profesyonel ve ayrıntılı gerçekleştirilen bu uygulamalar, haber söz konusu olduğunda daha basitleşmekte ve kolaylaşmaktadır. Örneğin sinema filminde bir patlama sahnesinin tekrar çekimini gerektiren bir hata hem zaman hem de maliyet olarak film yapımcılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak bu gibi sahneler tamamen dijital ortamda yaratıldığında, üzerinde tekrar tekrar değişiklik yapılmasına olanak sağlamakta ve mali açıdan da önemli katkılar sağlamaktadır. Haber yapım aşamasında ise düşen bir uçak ya da trafik kazalarına ilişkin görüntülerin mevcut bulunmaması ya da görüntülere sahip olmak noktasındaki yüksek maliyet sorunlarını aşmak için bilgisayar tabanlı efekt uygulamalarına müracaat edilmektedir. Özellikle yapım sürecinde yer alan teknik ekip haber yapım sürecinde bir çok güçlükle karşılaşmaktadır. Örneğin önemli kişilerin takibi ya da acil vakaların görüntülenmesi işi haber kameramanlarının zor şartlar altında çalıştığı durumlar olarak sıkıntı yaratmaktadır. Ortamdan kaynaklanan sarsıntılar görüntülere yansımakta, bir takım kadraj hataları ortaya çıkmaktadır. Çekimler gerçekleştikten sonra fark edilen bu çekim hatalarının düzeltilmesine de imkân veren CGI teknolojisi ile çok sarsıntılı kamera hareketlerinin sarsıntı oranı hafifletilmekte, çekimler sonucu ortaya çıkan ışık, renk ve ses hataları da bu teknoloji sayesinde düzeltilebilmektedir.

Haber yapım sürecinde en sık kullanılan efekt olan bindirme efektleri temel olarak CGI tabanlı efektler kategorisinde yer almakla birlikte sinematografi literatüründe klasik geçiş türleri içerisinde bulunmakta, teknolojik imkanlar doğrultusunda bilgisayar üzerinde gerçekleştirilen bir efekt türü olarak değerlendirilmektedir. Sinematografide bir geçiş türü sayılan ancak gelişen teknolojiyle birlikte pek çok uygulama biçimiyle artık sadece

bir geçiş türü olmaktan çıkan bindirme tekniği kelebek diye adlandırılan ekranı bölme metodu, kj uygulaması olarak bilinen görüntü üzeri metin döşemeleri ve roll olarak görüntü üzerine akıtılan yazılar biçiminde haber yapım sürecinde kendisini göstermektedir. Çalışma için seçilen *CNN Türk* ve *NTV* ana haber bültenlerinde kullanılan bindirme efektleri haberler için görüntünün üzerine bindirilen bantlar düşünüldüğünde bir haber anlatısı için neredeyse vazgeçilmesi güç bir uygulamadır. Aynı şekilde birden fazla mekana aynı anda bağlamak için açılan pencerelerin için gerçekleştirilen uygulamalar da yine bindirme efektleriyle olmaktadır. Bindirme efekti haber yapım aşamasında kullanılan CGI efektlerinden en sık kullanılanıdır.

Çalışmada ele alınan ve haberlerde kullanılan bir diğer efekt türü ise uygulama efektleri olarak da anılan pratik efektlerdir. Çekim sırasında kamera kayıt durumundayken yapılan her türlü efekti kapsayan pratik efektler %11'lik oranla haber yapım aşamasında ikinci kategoridir. Sinema filmi çekimleri için patlama sahneleri, kurşun isabet etmesi, binaların çökmesi, yağmur, rüzgar ve benzeri sahnelerin kamera önünde canlı olarak yaratılması aşamasında tercih edilen efekt uygulamaları uygulama efektleri kapsamında değerlendirilmekte, ancak günümüzde bir çok özel efekt uygulamasında olduğu gibi bu efekt türü de dijital ortama kaymış bulunmaktadır. Yağmur, sis, rüzgar, kar, ateş gibi uygulamaları kapsayan atmosferik efektler ve silah patlaması, kurşunlanma, yaralanma gibi uygulamaları kapsayan prioteknik efektler biçiminde farklı alt türleri de bulunan bu efektler maliyet sorunlarından ötürü bilgisayar ortamında gerçekleştirilmektedir. Bilgisayar kullanmadan özel efektin diğer yardımcı araçlarla yapılmış olması esasının ön planda olduğu bu efekt türü daha çok bir olayın öyküleştirildiği ve drama unsurunun sinematografik yöntemlerle haberin içerisine yerleştirildiği canlandırmalarda kullanılmaktadır. Örneğin kapkaç haberlerinin yeniden canlandırılmasında motosiklet sürücüsünün kaza yapması ya da yerlerde süründürülen mağdur tipinin canlandırmak için bu gibi efektlere müracaat edilebilmektedir. Ayrıca bu efektler uyarlama olarak da haberlerde kullanılabilir. Örneğin küresel ısınma sonucu meydana gelebilecek doğal afetleri konu alan bir haber anlatısında, haberi daha gerçekçi kılmak ya da inandırıcı hale getirmek için daha önce gerçekleştirilen filmlerden alıntı sahnelerin kullanıldığı durumlar olabilmektedir. Buzulların erimesi, sel baskınları, göktaşı düşmesi gibi haberlerin anlatı yapısında tercih edilen görüntüler genellikle sinema filmlerinden alıntı görüntülerdir. Bu görüntüler ise pratik efektler ve CGI tabanlı efektlerin karışımından meydana gelmiş sahneler olarak haberin anlatısını güçlendirmekte, bu gibi sahnelerin yaratılması sürecinde ortaya çıkabilecek maliyet sorunlarını da ortadan kaldırmaktadır.

Özel efekt içerikli haberlerde kullanılan ses, çalışmada haberlere yönelik alınan bir başka kategoridir. Haberin sesi, perfore, müzik, doğal ses, efekt ve röportaj olarak kategorilere ayrılarak özel efekt içerikli haberlerdeki kullanım durumları niceliksel olarak ortaya konmuştur (Tablo 13, 14 ve 15: 147).

İletişim araçlarından televizyondaki görsel ürün haber olduğu için kullanılan ses de haberde gerçeklik algısının vurgusuna işaret eden doğal ses en yoğun kullanılan ses olmuştur. Olay esnasında haberin gerek efekt kısmında gerekse perforede fon olarak kullanılan doğal ses haber formatındaki yapımlarda sıklıkla kullanılmaktadır. Çalışmada ele alınan

kanallardan *CNN Türk*'te %78 oranında kullanılan ses, *NTV*'de %92 oranındadır. Müzik ve röportajlar en az kullanılan sesler olarak karşımıza çıkarken ses efektlerinin kanallardaki kullanım oranları birbirine yakın çıkmıştır. %5 (*CNN Türk*) ve %4 (*NTV*) oranlarında kullanılan ses efektleri ise genellikle araba çarpışmalarında, patlamalarda, haberler için hazırlanan birazdan cıngırlarında kullanılmaktadır. Ses efektleri işlevsel sesler olarak görüntüyü desteklemekte, seyircinin ilgisini ekrana daha yoğun çekmek için iş görmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmada, haber anlatı yapısının oluşturulması sürecinde özel efekt teknolojilerinin kullanımına odaklanılmıştır. Özel efekt teknolojilerinin haber anlatı sürecinde nasıl bir rol oynadığı, nerelerde ve ne sıklıkta kullanıldığı, hangi tür özel efekt teknolojilerinin tercih edildiği, hangi haber türlerinde yoğunlaştığı gibi sorular çalışmanın temel problemini oluşturmuştur. Bu ve benzeri sorulara yanıt bulmak amacıyla, *CNN Türk* ve *NTV* haber kanalları örneklem olarak alınmış ve bu kanallarda yayınlanan ana haber bültenleri üç günlük bir sürede incelemeye tabi tutulmuştur. Bu incelemede, özel efekt teknolojilerinin ana haber bültenleri içerisindeki kullanım durumunun belirlenmesi ve haber anlatı yapısına olan etkisinin niceliksel olarak ortaya konabilmesi için içerik analizi yöntemi üzerine kurulmuştur. İçerik analizi yöntemiyle elde edilen veriler, SPSS veri analiz programıyla analiz edilerek sayısal verilere dönüştürülmüştür.

Çoğuna göre özel efektler, birtakım bilgisayar tabanlı yüksek teknoloji programlarla yapılan, imkansız görünen sahneler için gerçekleştirilen dekor ve makyaj uygulamaları, basit color correction düzenlemeleri ve en önemlisi ışığa dair yapımlar gibi film çekimi için hayati öneme sahip uygulamalar olarak kategorilendirilmektedir. Dolayısıyla özel efektler çok geniş kapsamlı bir uygulama olarak görsel yapımların sıklıkla müracaat ettiği anlatı yöntemlerinden biri sayılmaktadır. Bu durum özel efektleri, oldukça maliyetli ve büyük kesimlere hitap eden yapımlar olan sinema filmlerinin yanı sıra gündelik hayatın bir rutini olan haber bültenleri için de vazgeçilmez kılmaktadır. Haber bültenleri, gündeme ilişkin yer verdikleri haberlerin hazırlanması ve sunumu noktasında sıklıkla özel efekt teknolojilerine başvurur duruma gelmişlerdir. Özel efekt teknolojilerinin sunduğu maliyet, hız vb. sınırsız olanaklar onları haber bültenleri için de önemli bir araç haline getirmiştir. Hatta denilebilir ki, günümüzde özel efekt teknolojileri haber bültenleri için 'özel' olma durumunu yitirmiş, efekt teknolojileri olarak kullanımı sıradanlığa dönüşmüştür. Bu sıradanlıkla hemen her kanalda ve hemen her bülten de sıradan bir uygulama olarak varlığını sürdürmektedir.

Ancak bu süreçte, özel efekt teknolojilerinin uygulama alanı ve türlerine ilişkin bir takım dönüşümlerin de olduğu gözlenmektedir. Haber anlatı sürecinde özel efekt teknolojisi uygulamalarının daha basitleştiği ve oldukça geniş olan tekniklerin büyük oranda daraldığı görülmektedir. Haberlerde kullanılan özel efektleri kamera kayıttayken gerçekleştirilen uygulamalardan oluşan pratik efektler, çekim sonrası aşama sürecinde oluşturulan bilgisayar tabanlı CGI efektler ve ses efektleri olarak üç ana kategoriye ayırmak mümkündür. Çalışma kapsamında incelenen *CNN Türk* ve *NTV* haber kanallarında yayınlanan ana haber bültenlerindeki haberlerde de ağırlıklı olarak bu üç kategoride yer alan özel efektlerin kullanıldığı görülmüştür.

CNN Türk ve *NTV* ana haber bültenlerinde yer alan haberlerde özel efekt teknolojilerinin kullanımı haber sayısı (*CNN Türk* %33, *NTV* %22) ve süresi (*CNN Türk* %36, *NTV* %35) olarak birbirine oldukça yakındır. Bu durum, özel efekt teknolojilerinin haber anlatı sürecinde kullanımının bir rutine dönüştüğünün ve kanal farkı olmaksızın hemen her kanalda, kalıplaşmış bir şekilde kullanıldığının bir göstergesidir. Kullanıma ilişkin farklılık ise daha çok haber kanalının yayın politikaları kapsamında yer verdiği haber türleri düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin efekt teknolojilerinin kullanımı, *CNN Türk* ana haber bülteninde yurt haberleri düzeyinde yoğunluk kazanırken, *NTV*'de politika haberleri düzeyinde yoğunlaşmaktadır.

Çalışmada ayrıca, haber anlatı sürecinde tercih edilen özel efektin türünün de haber türüne göre değişiklik gösterdiği görülmüştür. Örneğin, yurt ya da politika haberlerinde tercih edilen özel efektler ile polis-adliye haberleri ya da kaza haberlerinde tercih edilen özel efekt türleri ve teknikleri farklılık göstermektedir. Bu durum, habere konu olan olaya ilişkin görüntü sunumu için de geçerliliği olan bir durumdur. Kaza, patlama vb. olaylara ilişkin görüntülerin sunumu çoklukla mozaikleme tekniği ile sunulurken, olay yerinden yapılan bildirimler, habere ilişkin görüşüne başvuru uzmanlar vb. pencereleme uygulamaları ile verilmektedir. Dolayısıyla haber türü ve habere konu olan görüntülerin sunumunda özel efekt teknolojilerinin kullanımı yazılı ya da sözlü bir kurallar bütünü olmaksızın, kalıplaşmış durumdadır.

Diğer yandan haber yapımcılarının sıklıkla tekrar ettiği gerçeğin kendisi ya da gerçeğe yakınlık iddiası, anlatı yapısının sağlamlığı ve habercinin itibarı noktasında oldukça önemsenen bir unsur olarak görülmektedir. Özel efekt uygulamalarının haber anlatı yapısına etkisi deyince habere malzeme olan olayın, mekanın, kişilerin ya da zamanın gerçekliğine ilişkin olmaktadır. Sinematografide drama unsurlarından sayılan sahneyi gerçekçi ve etkili kılma zorunluluğu haberin anlatı yapısının kurulması sürecinde de ortaya çıkmaktadır. Özel efekt teknolojilerinin anlatı sürecinde kullanımı ile olaya ilişkin bir gerçeklik kurulmakta, kurulan bu gerçeklik seyirci gözünde pekiştirilmektedir. Hatta, televizyon haberciliğinin can damarı olan görüntünün özel efekt teknolojileri ile yaratımı sonucu, habere konu olaya ilişkin elde hiçbir görüntü yokken bile, söz konusu haber görüntülü bir şekilde sunulabilmektedir. Özel efekt teknolojilerinin izin verdiği ölçüde habere ilişkin görüntü, olayın aktörleri ve olayın oluş şekli bilgisayar ortamında tekrar tekrar yaratılarak gerçeğe en yakın olanı izleyiciye sunulmakta ve böylelikle de olay izleyicide gerçekçi kılınmaktadır.

Özel efekt teknolojilerinin yarattığı gerçekliğe ses efektlerinin katkısı da oldukça önemlidir. Özellikle patlama, çarpışma gibi mekanik seslerin yanı sıra insana özgü çığlık ve ağlama gibi doğal seslerin de bilgisayar ortamında yaratılması ve haberler de efekt olarak kullanımıyla izleyicinin habere olan ilgisi çekilmekte ve izleyici üzerinde önemli bir etki bırakılmaktadır. Örneğin araştırmanın yapıldığı dönemde de, kaza haberlerinde ağlama efektlerinin kullanımına rastlanmıştır.

Çalışma sonucunda, haberlerde en çok kullanılan özel efektlerin bilgisayar tabanlı efektler kategorisi olduğu görülmüştür. Bu kategori içerisinde yer alan bindirme efektlerine ise sıklıkla müracaat edildiği, özellikle de alt yazı ve pencere açma uygulamalarının ger-

çekleştirilmesi noktasında haber anlatı sürecinin ayrılmaz bir parçası haline geldiği gözlenmiştir.

Özetle hayal edilen her şeyin filme yansıtılabilmesini sağlayan özel efektlerin film yapımcıları kadar haber yapımcıları için de oldukça etkili bir yöntem olduğu, izleyicinin sunulan görselliğe olan ilgisini istenilen biçimde çekebilmek amacıyla haber anlatı sürecinde de sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Haber anlatı sürecinde başvurulan özel efekt teknolojileri, bir yandan izleyicinin habere olan ilgisini çekerek onun başka kanallara geçişini engellemekte diğer yandan da habere konu olan olaya olumlu ya da olumsuz, istenilen yönde, etkide bulunarak yeni bir gerçeklik yaratılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, başka bir yer ve zamanda meydana gelen haber konusu olaya masa başından müdahale imkanı sunarak da haberin yapım aşamasında ortaya çıkan maliyetleri önemli oranda azaltmaktadır. Bu ve benzeri sebepler özel efekt teknolojilerine olan talebi her geçen gün arttırmakta, buna paralel olarak da özel efekt teknolojileri her geçen gün daha da gelişerek değişmektedir.

KAYNAKLAR

- Aziz, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Baudrillard, J. (1991). *Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu*. Oğuz Adanır (Translated by). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Burton, G. (1995). *Görünenden Fazlası, Medya Analizlerine Giriş*. Nefin Dinç (Translated by). İstanbul: Alan Yayınları.
- Cinema Makeup School. (2011). Special Make-up Effects Course. Retrieved May 23, 2011 from <http://www.cinemamakeup.com/classes/specialEffects/index.htm>
- Cubitt, S. (2004). *The Cinema Effect*. London: The MIT Press.
- CNN TÜRK. *Ana Haber Bülteni*. April 20-23, 2014. İstanbul.
- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberciliğinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Dursun, Ç. (2004). Haberde 'Gerçekliğin İnşa Edilmesi' Ne Demektir. Çiler Dursun (Edited by). *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi* (37-67). Ankara: Elips Kitap.
- Elçioğlu, B. (2002). *Adobe After Effects Kurs Kitabı*. İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Finch, C. (1984). *Special Effects: Creating Movie Magic*. New York: Abbeville Press.
- Fiske, J. F. (1987). *Television Culture*. London: Routledge.
- Geray, H. (2011). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş, İletişim Alanından Örneklerle*. Ankara: Genesis Kitap.
- Girgin, A. (1998). *Haber Yazma Teknikleri*. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- İnal, A. (1995). Bir İzleyici Gözüyle Siyaset Meydanı. *Birikim Dergisi*. 68-69, 65-75.
- İnal, A. (1996). *Haber Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

Y. Yurdigül, A. Yurdigül / TV Haberlerinin Anlatı Yapısının Oluşturulması Sürecinde Özel Efekt Teknolojileri:
NTV ve CNN Türk Ana Haber Bültenleri Üzerinden Bir İnceleme

Kars, N. (2010). *Haberin Tarihi, Kuramları, Söylemi ve Radyo-Televizyon Haberciliği*. İstanbul: Derin Yayıncılık.

Matelski, M. J. (2000). *Tv Haberciliğinde Etik*. Bahar Öcal Düzgören (Translated by). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

NTV. *Ana Haber Bülteni*. April 20-23, 2014. İstanbul.

Postman, N., Powers, S. (1996). *Televizyon Haberlerini İzlemek*. Aslı Tunç (Translated by). İstanbul: Kavram Yayınları.

Püsküllüoğlu, A. (2007). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Can Yayınları.

Radical Academy. (2011). The Principle of the Practical Effect. Retrieved July 6, 2011 from
<http://www.radicalacademy.com/philpraceffect.htm>

Rickitt, R. (2006). *Special Effects The History and Technique*. London: Acrum Press.

Şenyapılı, Ö. (2003). *Bir Yiğın İletişim Aracı Olarak Sinema: Sinema ve Tasarım*. İstanbul: Boyut Yayınları.

Tokgöz, O. (2010). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Kitapevi.

Wilkie, B. (1996). *Creating Special Effects for TV and Video*. Burlington: Focal Press.

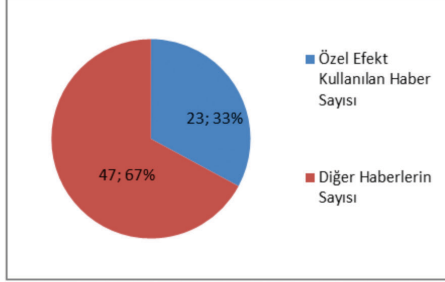
Yurdigül, Y. (2007). Avrupa Birliğine Entegrasyon Sürecinde Ulusal Kimlik Olgusu ve Ulusal Kimliğin Tv Haberlerinde Sunumu. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Yurdigül, Y. & Zinderen İ. E. (2012). Sinemada Özel Efekt. *Atatürk İletişim Dergisi*, 2, 101-125.

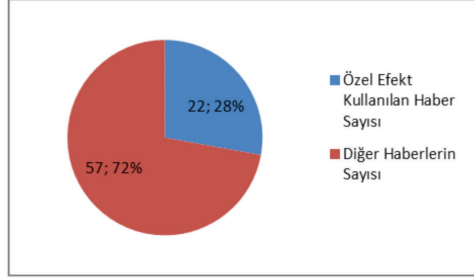
Yurdigül, Y. & Zinderen İ. E. (2013). *Sinema ve Televizyonda Özel Efekt*. İstanbul: Doğu Kitabevi.

TABLolar

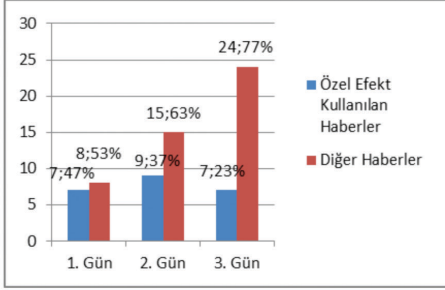
Tablo 1: Toplam Haber Sayısı / CNN Türk

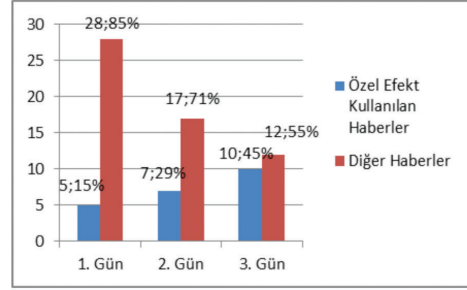
Tablo 2: Toplam Haber Sayısı / NTV

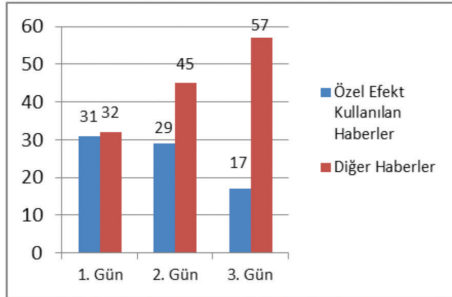
Tablo 3: Günlere Göre Özel Efeito Kullanım Durumu (Sayı ve Yüzdeleri) / CNN Türk

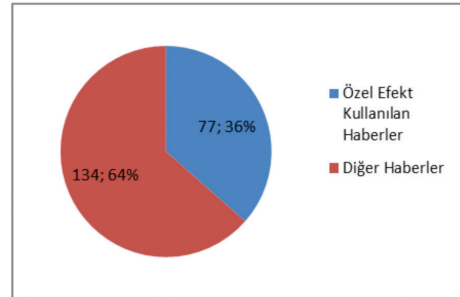
Tablo 4: Günlere Göre Özel Efeito Kullanım Durumu (Sayı ve Yüzdeleri) / NTV

Tablo 5: Günlük Haber Süreleri* / CNN Türk

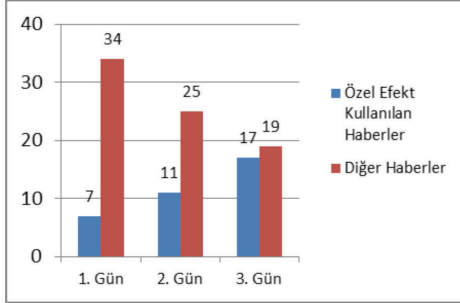

Tablo 6: Toplam Haber Süreleri / CNN Türk

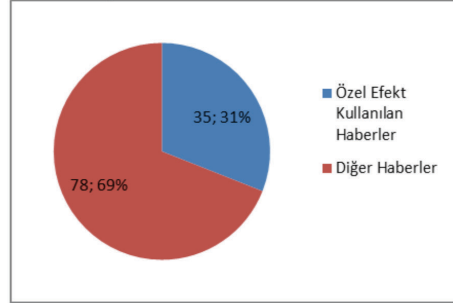

*Verilen süreler dakika cinsindedir.

Tablo 7: Günlük Haber Süreleri* / NTV

Tablo 8: Toplam Haber Süreleri / NTV

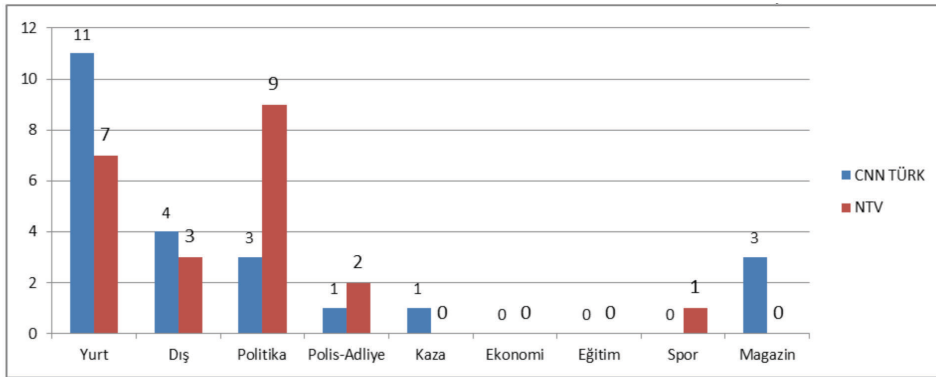

*Verilen süreler dakika cinsindedir.

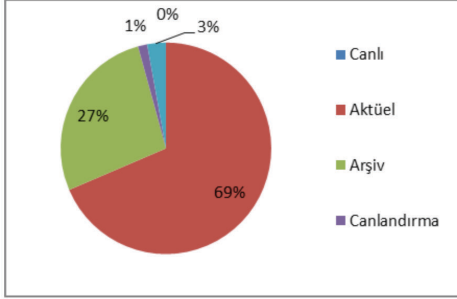
Tablo 9: Ana haber bültenlerinde yer alan özel efekt içerikli haberlerin sırası

KANALLAR	ÖZEL EFEKT KULLANILAN HABERLERİN SIRASI		
	1. Gün	2. Gün	3. Gün
	Haber Sırası	Haber Sırası	Haber Sırası
CNN Türk	2/ 3/ 4/ 5/ 6/12/ 14	1/ 4/ 5/ 6/ 7/ 9/ 10/ 12/ 19	1/ 5/ 7/ 13/ 14/ 23/ 24
NTV	1/ 4/ 6/ 14/ 16	2/ 5/ 6/ 11/ 13/ 14/ 18	1/ 10/ 11/ 12/ 13/ 15/ 16/ 17/ 18/ 20

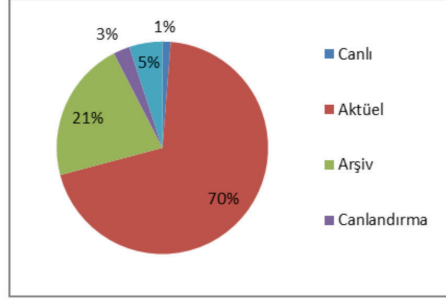
Tablo 10: Özel Efekt Kullanılan Haberlerin Kategorisel Dağılımı / Kanallara Göre Haber Sayıları

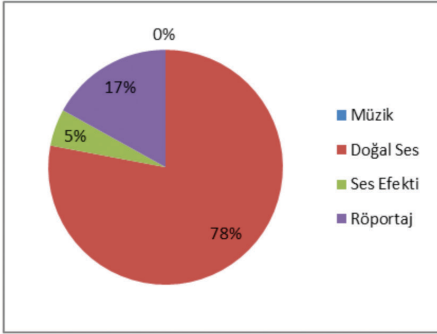
Tablo 11: Özel Efekt İçerikli Haberlerde Görüntü Kullanım Durumu / *CNN Türk*

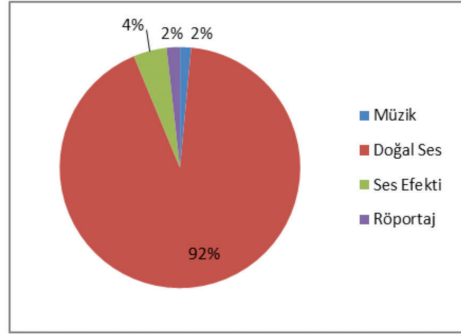
Tablo 12: Özel Efekt İçerikli Haberlerde Görüntü Kullanım Durumu / *NTV*

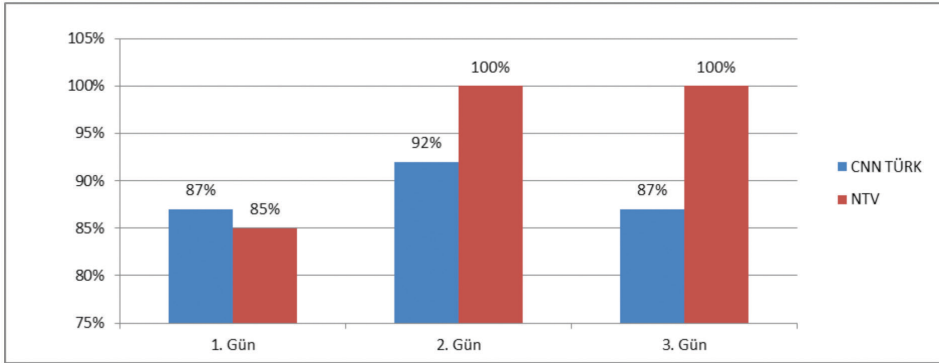
Tablo 13: Özel Efekt İçerikli Haberlerde Ses Kullanım Durumu / *CNN Türk*

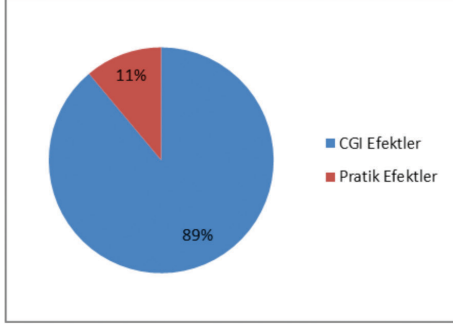
Tablo 14: Özel Efekt İçerikli Haberlerde Ses Kullanım Durumu / *NTV*

Tablo 15: Özel Efekt İçerikli Haberlerde Ses Efektlerinin Günlük Kullanım Durumu / Kanallara Göre

Tablo 16: Kullanılan Özel Efektlerin Türlerine Göre Dağılımı / *Tüm Kanallar*

Tablo 17: Kullanılan Özel Efektlerin Türlerine Göre Dağılımı / *Günlere Göre*

